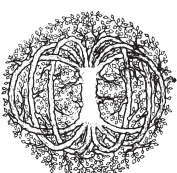

Snorri Sturluson

EDDA

POVEȘTI DIN MITOLOGIA NORDICĂ

Traducere din islandeză,
introducere și note de

RADU RĂZVAN STANCIU

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Introducere, 5

Notă asupra traducerii, 15

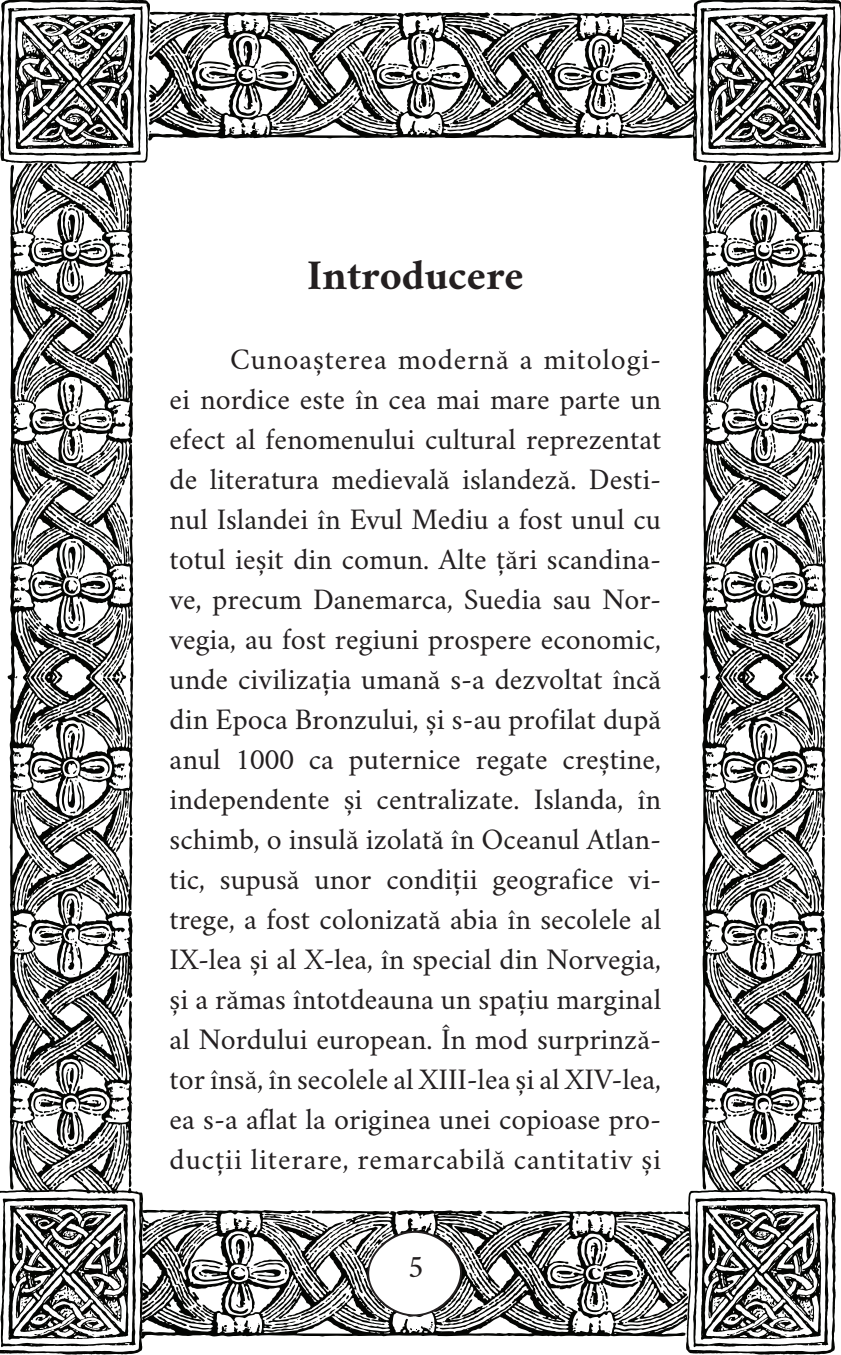
EDDA, 21

Păcălirea lui Gylfi, 39

Discursul despre poezie, 185

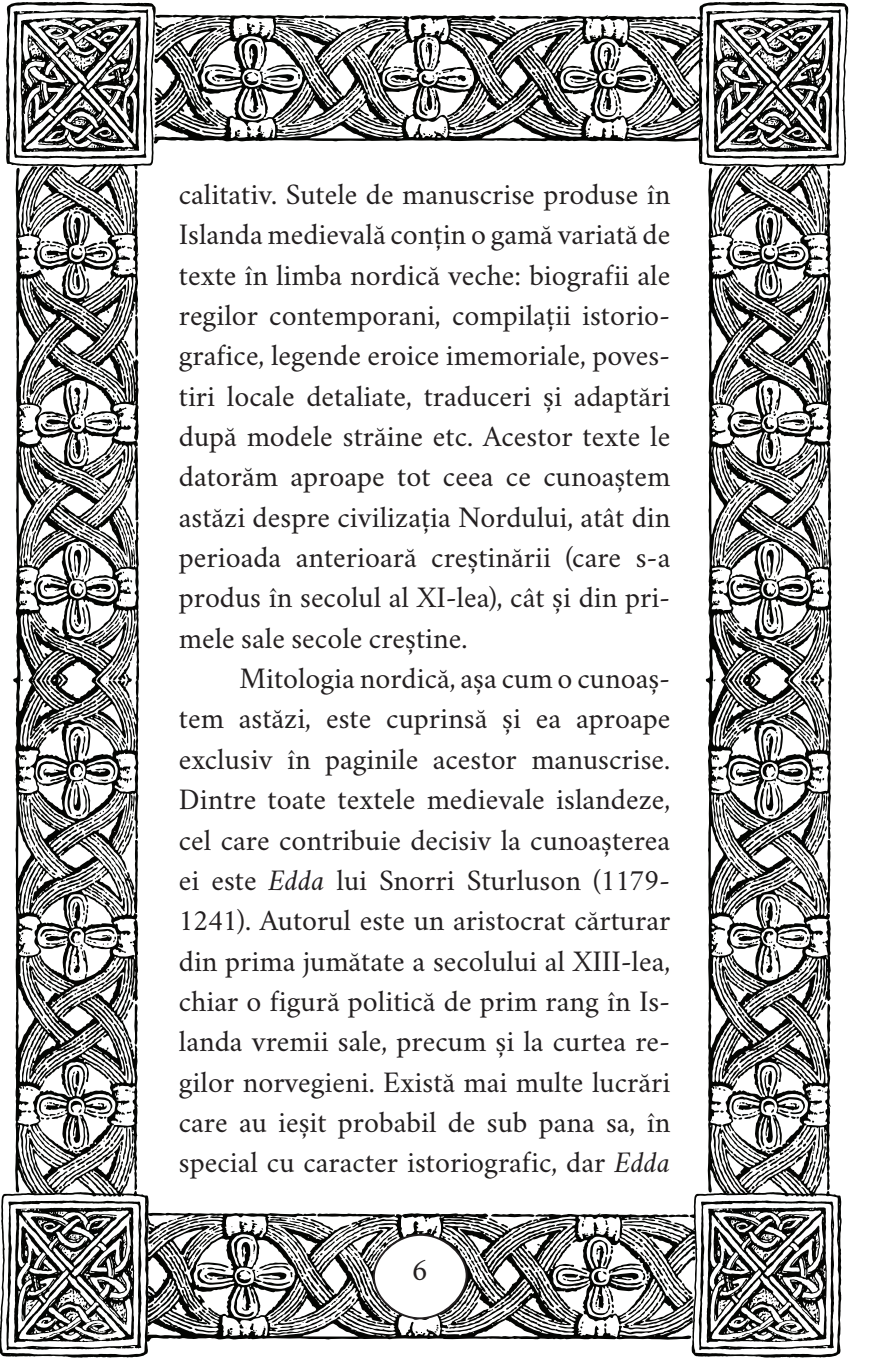
Bibliografie, 215

Indice de nume proprii, 217

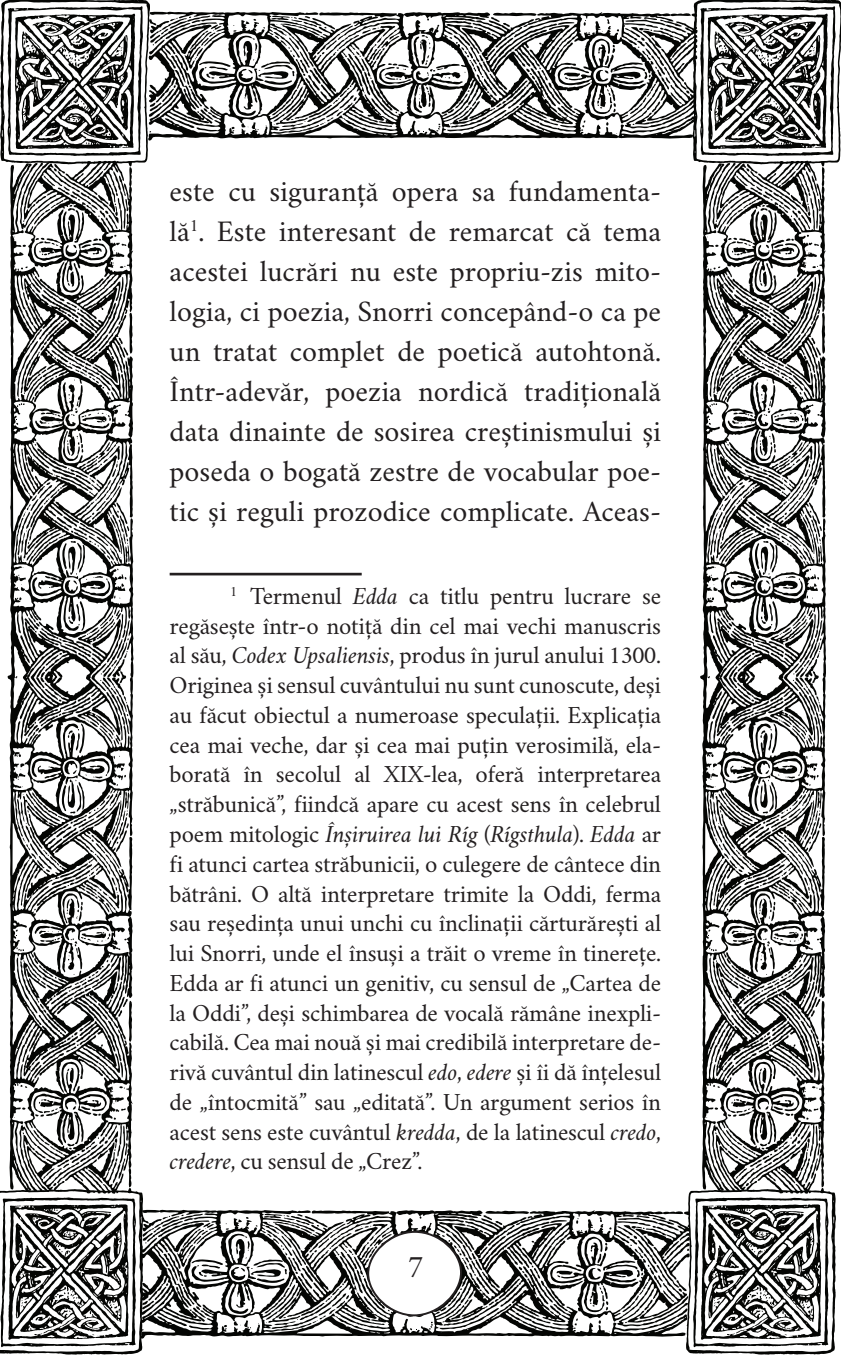
Introducere

Cunoașterea modernă a mitologiei nordice este în cea mai mare parte un efect al fenomenului cultural reprezentat de literatura medievală islandeză. Destinul Islandei în Evul Mediu a fost unul cu totul ieșit din comun. Alte țări scandinave, precum Danemarca, Suedia sau Norvegia, au fost regiuni prospere economic, unde civilizația umană s-a dezvoltat încă din Epoca Bronzului, și s-au profilat după anul 1000 ca puternice regate creștine, independente și centralizate. Islanda, în schimb, o insulă izolată în Oceanul Atlantic, supusă unor condiții geografice vitrege, a fost colonizată abia în secolele al IX-lea și al X-lea, în special din Norvegia, și a rămas întotdeauna un spațiu marginal al Nordului european. În mod surprinzător însă, în secolele al XIII-lea și al XIV-lea, ea s-a aflat la originea unei copioase producții literare, remarcabilă cantitativ și

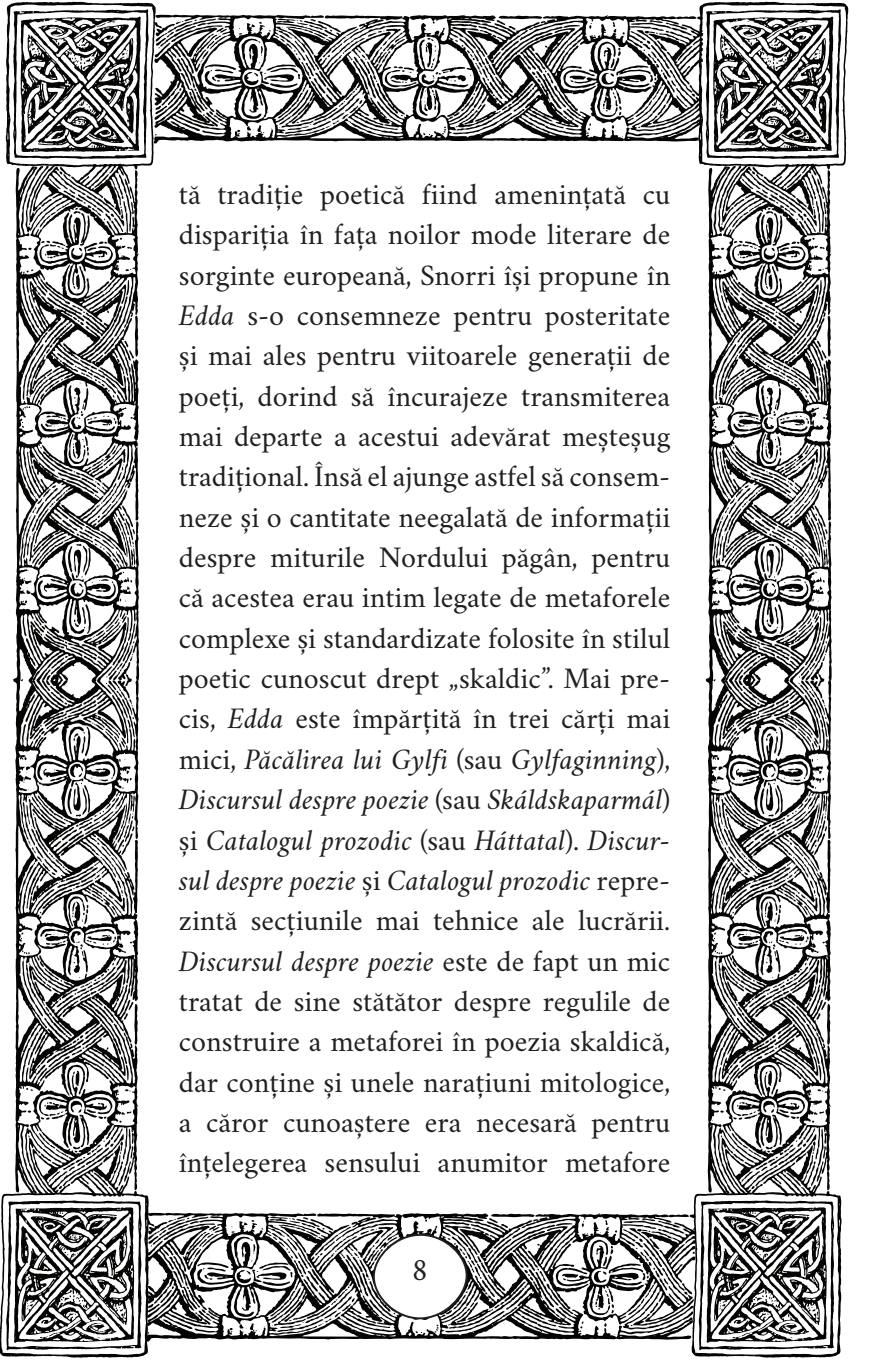
calitativ. Sutele de manuscrise produse în Islanda medievală conțin o gamă variată de texte în limba nordică veche: biografii ale regilor contemporani, compilații istoriografice, legende eroice imemorabile, povestiri locale detaliate, traduceri și adaptări după modele străine etc. Acestor texte le datorăm aproape tot ceea ce cunoaștem astăzi despre civilizația Nordului, atât din perioada anterioară creștinării (care s-a produs în secolul al XI-lea), cât și din primele sale secole creștine.

Mitologia nordică, așa cum o cunoaștem astăzi, este cuprinsă și ea aproape exclusiv în paginile acestor manuscrise. Dintre toate textele medievale islandeze, cel care contribuie decisiv la cunoașterea ei este *Edda* lui Snorri Sturluson (1179-1241). Autorul este un aristocrat cărturar din prima jumătate a secolului al XIII-lea, chiar o figură politică de prim rang în Islanda vremii sale, precum și la curtea regilor norvegieni. Există mai multe lucrări care au ieșit probabil de sub pana sa, în special cu caracter istoriografic, dar *Edda*

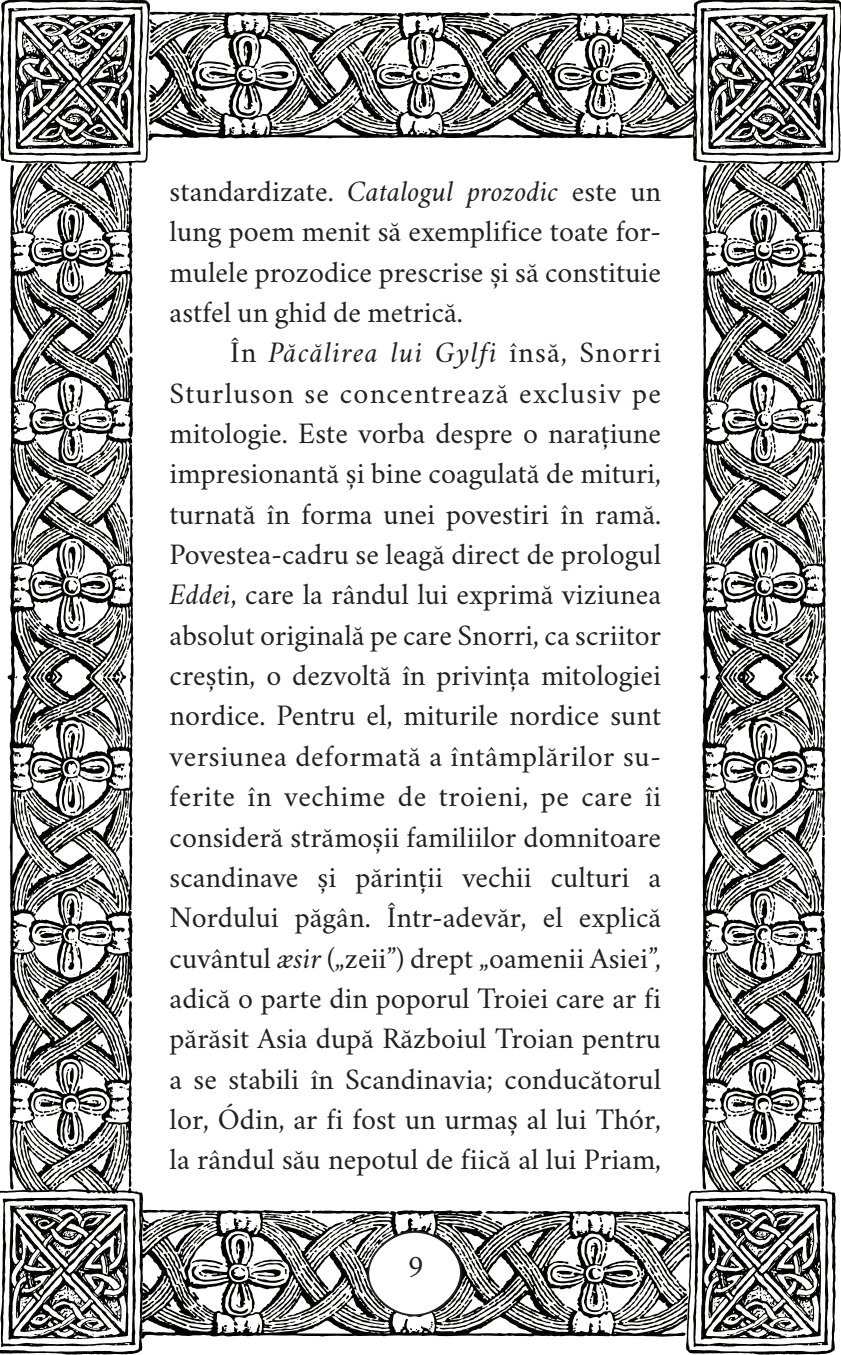

este cu siguranță opera sa fundamentală¹. Este interesant de remarcat că tema acestei lucrări nu este propriu-zis mitologia, ci poezia, Snorri concepând-o ca pe un tratat complet de poetică autohtonă. Într-adevăr, poezia nordică tradițională data dinainte de sosirea creștinismului și poseda o bogată zestre de vocabular poetic și reguli prozodice complicate. Aceas-

¹ Termenul *Edda* ca titlu pentru lucrare se regăsește într-o notiță din cel mai vechi manuscris al său, *Codex Upsaliensis*, produs în jurul anului 1300. Originea și sensul cuvântului nu sunt cunoscute, deși au făcut obiectul a numeroase speculații. Explicația cea mai veche, dar și cea mai puțin verosimilă, elaborată în secolul al XIX-lea, oferă interpretarea „străbunică”, fiindcă apare cu acest sens în celebrul poem mitologic *Înșiruirea lui Ríg (Rígsthula)*. *Edda* ar fi atunci cartea străbuniciei, o culegere de cântece din bătrâni. O altă interpretare trimite la Oddi, ferma sau reședința unui unchi cu înclinații cărturărești al lui Snorri, unde el însuși a trăit o vreme în tinerețe. *Edda* ar fi atunci un genitiv, cu sensul de „Cartea de la Oddi”, deși schimbarea de vocală rămâne inexplicabilă. Cea mai nouă și mai credibilă interpretare derivă cuvântul din latinescul *edo, edere* și îi dă înțelesul de „întocmită” sau „editată”. Un argument serios în acest sens este cuvântul *kreda*, de la latinescul *credo, credere*, cu sensul de „Crez”.

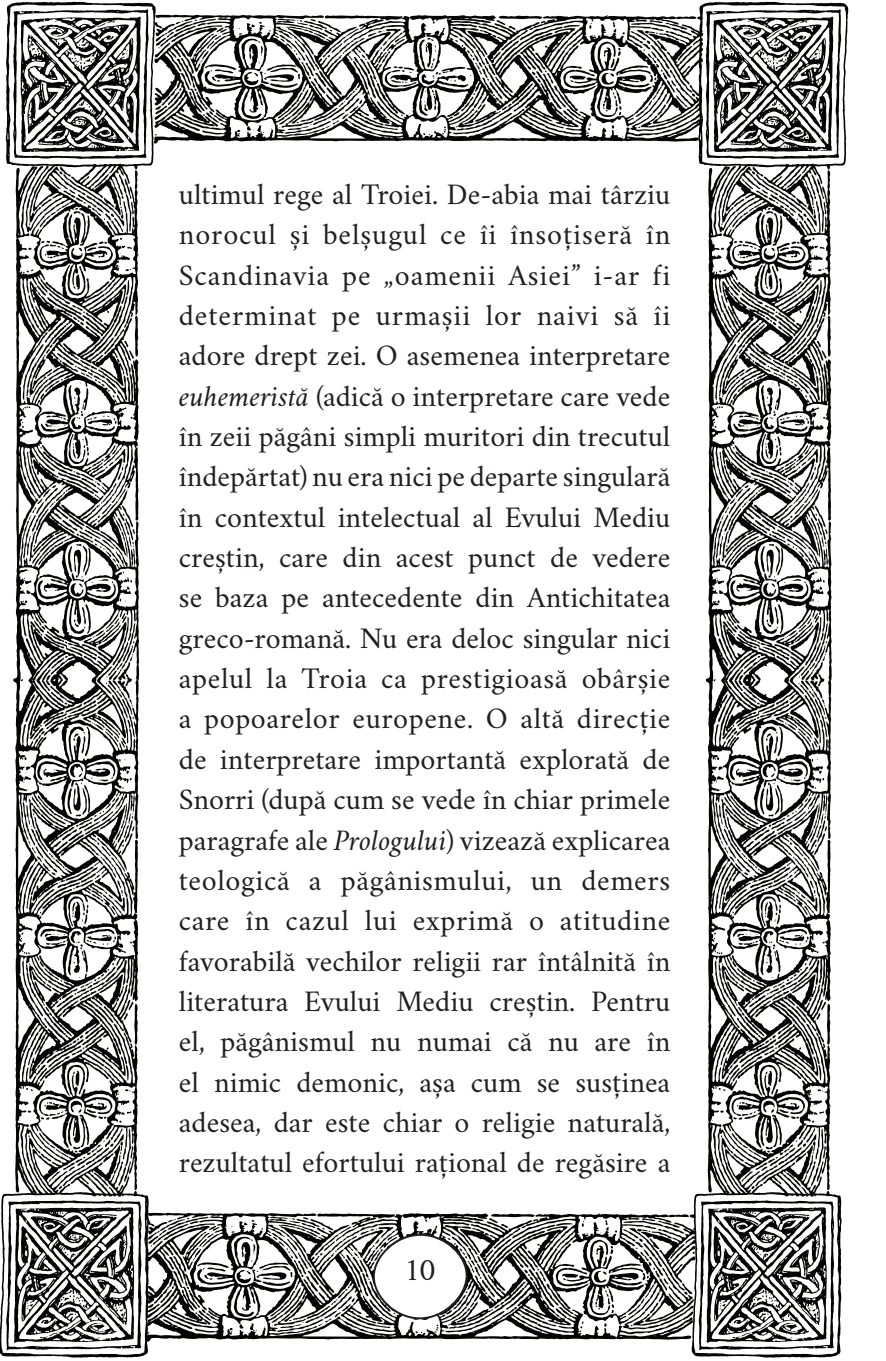

tă tradiție poetică fiind amenințată cu dispariția în fața noilor mode literare de sorginte europeană, Snorri își propune în *Edda* s-o consemneze pentru posteritate și mai ales pentru viitoarele generații de poeți, dorind să încurajeze transmiterea mai departe a acestui adevărat meșteșug tradițional. Însă el ajunge astfel să consemneze și o cantitate neegalată de informații despre miturile Nordului păgân, pentru că acestea erau intim legate de metaforele complexe și standardizate folosite în stilul poetic cunoscut drept „skaldic”. Mai precis, *Edda* este împărțită în trei cărți mai mici, *Păcălirea lui Gylfi* (sau *Gylfaginning*), *Discursul despre poezie* (sau *Skáldskaparmál*) și *Catalogul prozodic* (sau *Háttatal*). *Discursul despre poezie* și *Catalogul prozodic* reprezintă secțiunile mai tehnice ale lucrării. *Discursul despre poezie* este de fapt un mic tratat de sine stătător despre regulile de construire a metaforei în poezia skaldică, dar conține și unele narațiuni mitologice, a căror cunoaștere era necesară pentru înțelegerea sensului anumitor metafore

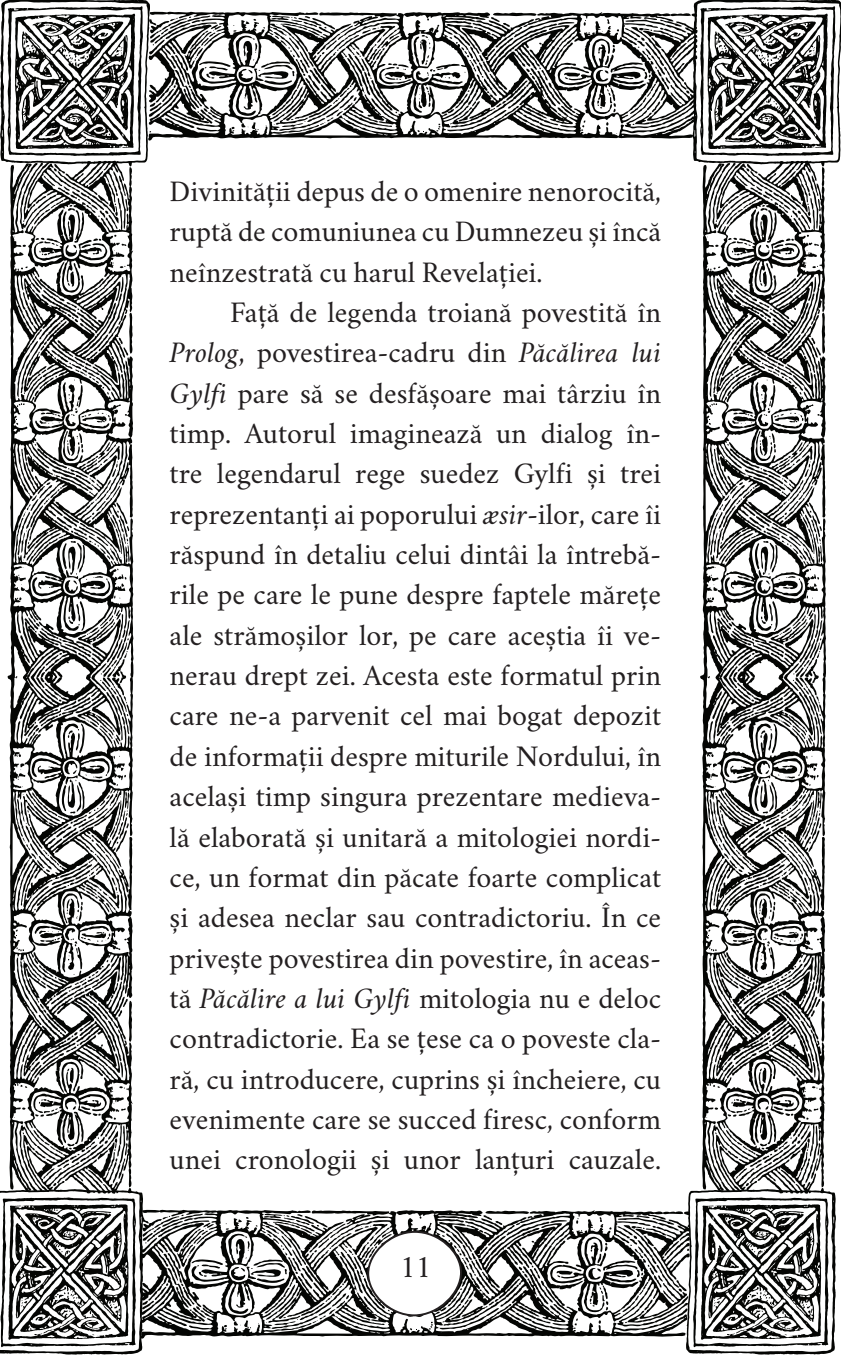

standardizate. *Catalogul prozodic* este un lung poem menit să exemplifice toate formulele prozodice prescrise și să constituie astfel un ghid de metrică.

În *Păcălirea lui Gylfi* însă, Snorri Sturluson se concentrează exclusiv pe mitologie. Este vorba despre o narațiune impresionantă și bine coagulată de mituri, turnată în forma unei povestiri în ramă. Povestea-cadru se leagă direct de prologul *Eddei*, care la rândul lui exprimă viziunea absolut originală pe care Snorri, ca scriitor creștin, o dezvoltă în privința mitologiei nordice. Pentru el, miturile nordice sunt versiunea deformată a întâmplărilor suferite în vechime de troieni, pe care îi consideră strămoșii familiilor domnitoare scandinave și părinții vechii culturi a Nordului păgân. Într-adevăr, el explică cuvântul *æsir* („zeii”) drept „oamenii Asiei”, adică o parte din poporul Troiei care ar fi părăsit Asia după Războiul Troian pentru a se stabili în Scandinavia; conducătorul lor, Ódin, ar fi fost un urmaș al lui Thór, la rândul său nepotul de fiică al lui Priam,

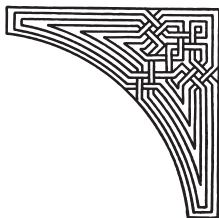

ultimul rege al Troiei. De-abia mai târziu norocul și belșugul ce îi însoțiseră în Scandinavia pe „oamenii Asiei” i-ar fi determinat pe urmașii lor naivi să îi adore drept zei. O asemenea interpretare *euhemeristă* (adică o interpretare care vede în zeii păgâni simpli muritori din trecutul îndepărtat) nu era nici pe departe singulară în contextul intelectual al Evului Mediu creștin, care din acest punct de vedere se baza pe antecedente din Antichitatea greco-romană. Nu era deloc singular nici apelul la Troia ca prestigioasă obârșie a popoarelor europene. O altă direcție de interpretare importantă explorată de Snorri (după cum se vede în chiar primele paragrafe ale *Prologului*) vizează explicarea teologică a păgânismului, un demers care în cazul lui exprimă o atitudine favorabilă vechilor religii rar întâlnită în literatura Evului Mediu creștin. Pentru el, păgânismul nu numai că nu are în el nimic demonic, așa cum se susținea adesea, dar este chiar o religie naturală, rezultatul efortului rațional de regăsire a

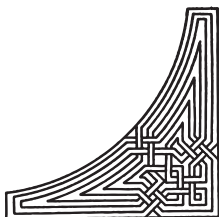

Divinității depus de o omenire nenorocită, ruptă de comuniunea cu Dumnezeu și încă neînzestrată cu harul Revelației.

Față de legenda troiană povestită în *Prolog*, povestirea-cadru din *Păcălirea lui Gylfi* pare să se desfășoare mai târziu în timp. Autorul imaginează un dialog între legendarul rege suedez Gylfi și trei reprezentanți ai poporului *æsir*-ilor, care îi răspund în detaliu celui dintâi la întrebările pe care le pune despre faptele mărețe ale strămoșilor lor, pe care aceștia îi venerau drept zei. Acesta este formatul prin care ne-a parvenit cel mai bogat depozit de informații despre miturile Nordului, în același timp singura prezentare medievală elaborată și unitară a mitologiei nordice, un format din păcate foarte complicat și adesea neclar sau contradictoriu. În ce privește povestirea din povestire, în această *Păcălire a lui Gylfi* mitologia nu e deloc contradictorie. Ea se țese ca o poveste clară, cu introducere, cuprins și încheiere, cu evenimente care se succed firesc, conform unei cronologii și unor lanțuri cauzale.

EDDA

ᚠᚦᚦᚠ ᚠᚦᚱᚦᚱᚠᚠ

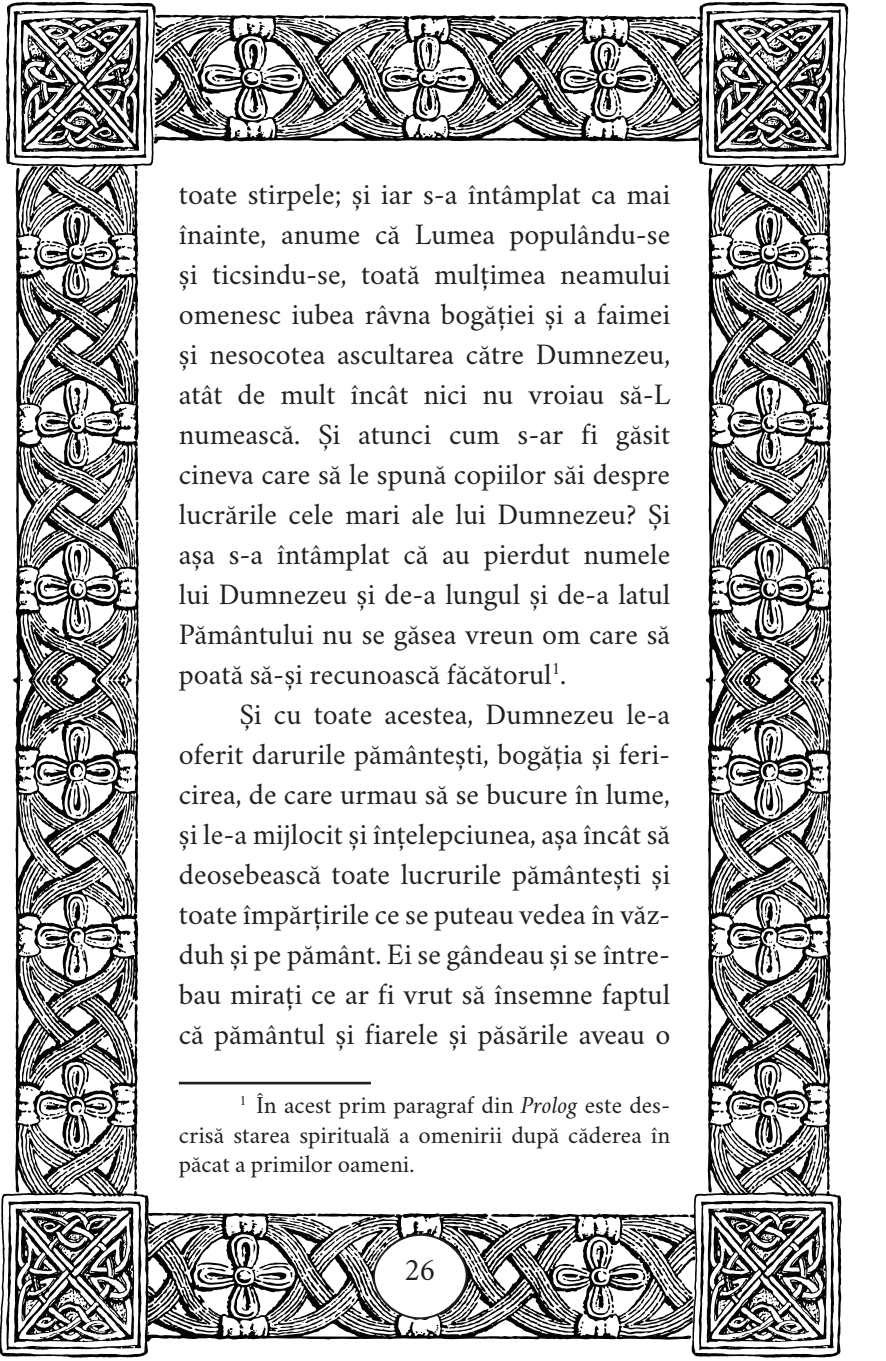
SNORRI STURLUSON

ILUSTRATIE DE CHRISTIAN KROGH (1899)

Această carte se numește Edda și a fost
întocmită de Snorri, fiul lui Sturla, așa
cum este ea rânduită aici. E vorba mai în-
tâi despre zei și despre Ymir, urmează apoi
Discursul despre poezie și denumiri pentru
multe lucruri, în sfârșit *Catalogul prozodic*,
pe care Snorri l-a compus pentru regele
Hákon și pentru ducele Skúli.

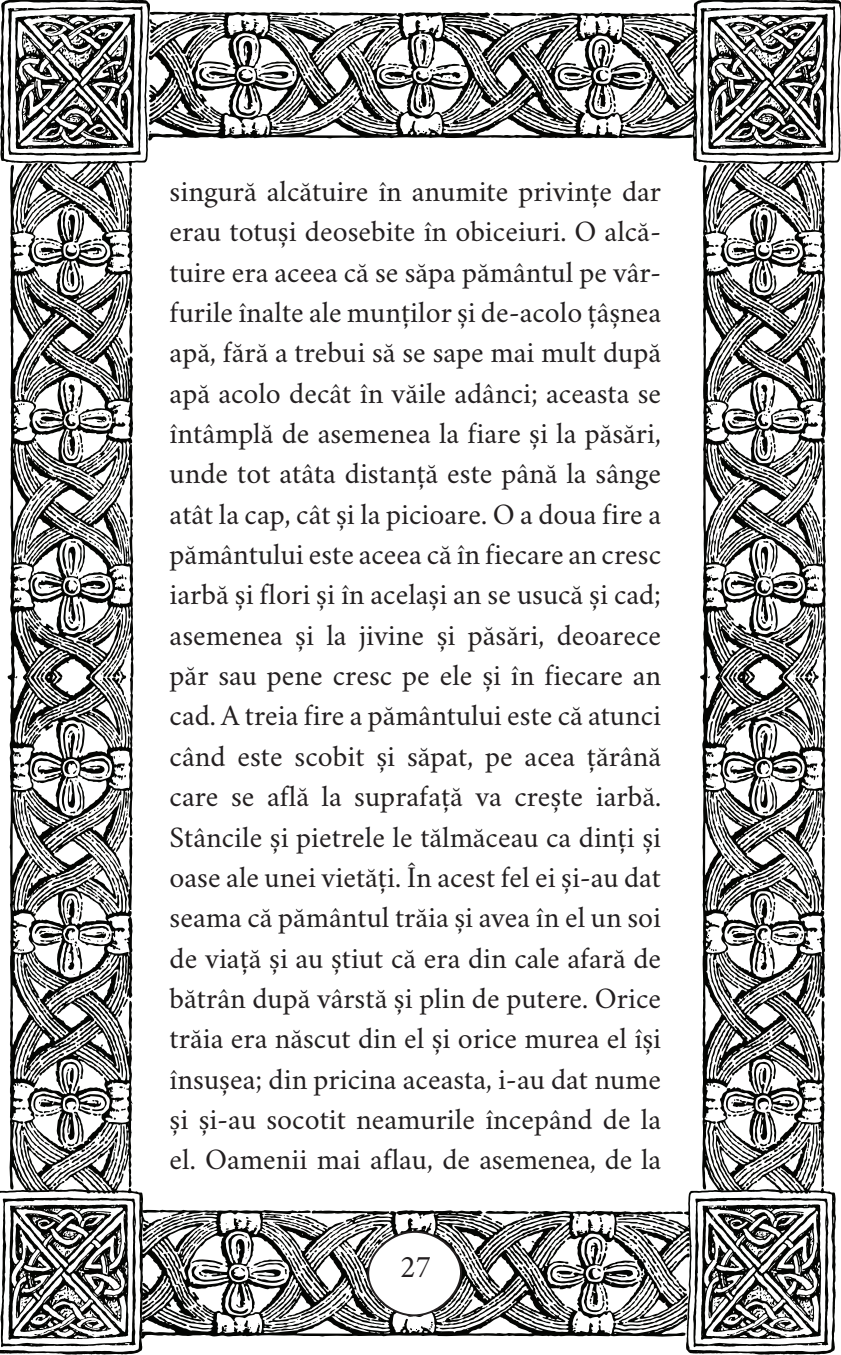
Dumnezeu Atotputernicul a plămădit
la început Cerul și Pământul și toate
lucrurile ce țin de ele, iar la sfârșit pe cei doi
oameni din care se trag toate stirpele, Adam
și Eva, și descendența lor s-a înmulțit și s-a
împrăștiat în toată lumea. Și după ce a trecut
o vreme, neamul omenesc s-a deosebit: unii
erau buni și cu dreaptă credință, dar mult
mai mulți s-au întors după poftele Lumii
și au nesocotit poruncile lui Dumnezeu;
pentru aceasta Dumnezeu a înecat Lumea
în Potop și toate vietățile Pământului, mai
puțin acelea care erau în Arcă cu Noe.
După Potopul lui Noe trăiau opt oameni,
care au populat Lumea, și din ei se trag

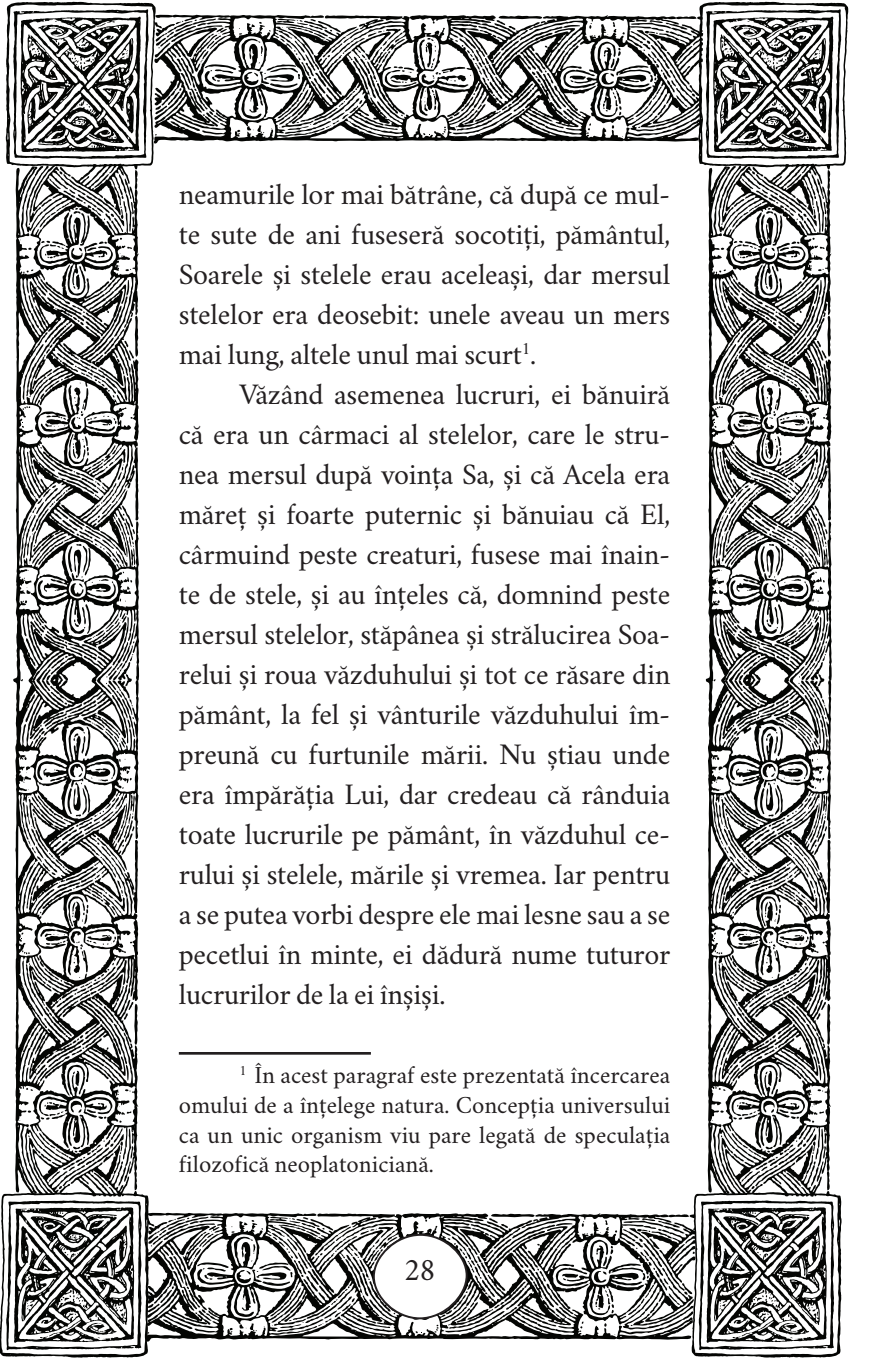
toate stirpele; și iar s-a întâmplat ca mai înainte, anume că Lumea populându-se și ticsindu-se, toată mulțimea neamului omenesc iubea râvna bogăției și a faimei și nesocotea ascultarea către Dumnezeu, atât de mult încât nici nu vroiau să-L numească. Și atunci cum s-ar fi găsit cineva care să le spună copiilor săi despre lucrările cele mari ale lui Dumnezeu? Și așa s-a întâmplat că au pierdut numele lui Dumnezeu și de-a lungul și de-a latul Pământului nu se găsea vreun om care să poată să-și recunoască făcătorul¹.

Și cu toate acestea, Dumnezeu le-a oferit darurile pământești, bogăția și fericirea, de care urmau să se bucure în lume, și le-a mijlocit și înțelepciunea, așa încât să deosebească toate lucrurile pământești și toate împărțirile ce se puteau vedea în văzduh și pe pământ. Ei se gândeau și se întrebau mirați ce ar fi vrut să însemne faptul că pământul și fiarele și păsările aveau o

¹ În acest prim paragraf din *Prolog* este descrisă starea spirituală a omenirii după căderea în păcat a primilor oameni.

singură alcătuire în anumite privințe dar erau totuși deosebite în obiceiuri. O alcătuire era aceea că se săpa pământul pe vârfurile înalte ale munților și de-acolo țășnea apă, fără a trebui să se sape mai mult după apă acolo decât în văile adânci; aceasta se întâmplă de asemenea la fiare și la păsări, unde tot atâta distanță este până la sânge atât la cap, cât și la picioare. O a doua fire a pământului este aceea că în fiecare an cresc iarbă și flori și în același an se usucă și cad; asemenea și la jivine și păsări, deoarece păr sau pene cresc pe ele și în fiecare an cad. A treia fire a pământului este că atunci când este scobit și săpat, pe acea țărână care se află la suprafață va crește iarbă. Stâncile și pietrele le tălmăceau ca dinți și oase ale unei vietăți. În acest fel ei și-au dat seama că pământul trăia și avea în el un soi de viață și au știut că era din cale afară de bătrân după vârstă și plin de putere. Orice trăia era născut din el și orice murea el își însușea; din pricina aceasta, i-au dat nume și și-au socotit neamurile începând de la el. Oamenii mai aflau, de asemenea, de la

neamurile lor mai bătrâne, că după ce multe sute de ani fuseseră socotiți, pământul, Soarele și stelele erau aceleași, dar mersul stelelor era deosebit: unele aveau un mers mai lung, altele unul mai scurt¹.

Văzând asemenea lucruri, ei bănuiră că era un cârmaci al stelelor, care le strunea mersul după voința Sa, și că Acela era măreț și foarte puternic și bănuiau că El, cârmuind peste creaturi, fusese mai înainte de stele, și au înțeles că, domnind peste mersul stelelor, stăpânea și strălucirea Soarelui și roua văzduhului și tot ce răsare din pământ, la fel și vânturile văzduhului împreună cu furtunile mării. Nu știau unde era împărăția Lui, dar credeau că rânduia toate lucrurile pe pământ, în văzduhul cerului și stelele, mările și vremea. Iar pentru a se putea vorbi despre ele mai lesne sau a se pecetlui în minte, ei dădură nume tuturor lucrurilor de la ei înșiși.

¹ În acest paragraf este prezentată încercarea omului de a înțelege natura. Concepția universului ca un unic organism viu pare legată de speculația filozofică neoplatoniciană.